

Enric Pujol: «La condició d'exiliat és molt dura, més que res perquè no és escollida»

written by Mercè Feliu | 3 de febrer de 2023

Enric Pujol (Figueres, 1960). Historiador i escriptor. Membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans en la secció Històrico-Arqueològica. Doctor en Filosofia i Lletres per la Universitat Autònoma de Barcelona. Autor d'“El descrèdit de la història” (1993), “Ferran Soldevila i els fonaments de la historiografia catalana contemporània” (1995) i “Figueres, la Gernika catalana: els bombardeigs de Figueres durant la Guerra Civil” (2019), entre altres. Sobre Ferran Soldevila va publicar diversos reculls i va tenir cura de la publicació del seus “Diataris de l'exili i el retorn” (1995-2000). Va ser comissari de l'exposició “Carles Fages de Climent, poètica i mítica de l'Empordà” (2000-2003), i en va coordinar el catàleg amb el mateix títol, conjuntament amb Rafael Pascuet. Director del Museu Memorial de l'Exili, MUME, des del setembre de 2021 fins al gener de 2023.

Se'n parla prou de l'exili?

Sembla que l'exili acabi el 39 i no és així, dura fins al 77 amb el restabliment de la Generalitat. El repte és explicar què passa entre els anys 30 i el 77. No s'explica què fan els exiliats en els països d'acollida, quina és la seva lluita antifranquista, tot això no està incorporat a la història general de Catalunya. Com tampoc les aportacions en l'art, literatura i política des de l'exili, tota la dialèctica exili-interior, no està explicada.

Com es gesta el Museu Memorial de l'Exili, MUME?

Els inicis del museu es gesten entre l'any 2000 fins al 2007, que és quan es va desenvolupar el projecte del museu, es van buscar les peces i l'edifici on instaurar-lo. En Jaume Santaló i jo mateix vam ser els comissaris del projecte museològic i museogràfic del MUME, és a dir, concretem com hauria de ser l'exposició permanent i com havia de funcionar el museu. També cal esmentar que vam rebre assessoria tècnica de Jusèp Boya, que ara és director del Museu d'Arqueologia de Catalunya, i que el projecte arquitectònic fou de Rafa Càceres i el disseny i escenografia d'Ignasi Cristià. I després d'engegar el projecte del museu, vaig formar part del consell científic i assessor des del 2007 a l'actualitat. Al 2021 entro com a director.

I què s'hi fa al MUME per a portar l'exili al present?

D'entrada vull esmentar que si bé la Jonquera és un handicap perquè hi has d'anar expressament, alhora la localització té molt de sentit, perquè per davant de la porta del museu hi passà bona part de l'exili. Enguany, s'havien recuperat les xifres de visitants d'abans de la pandèmia. El nostre públic són principalment els escolars i les universitats. Aquest any 2022 de recuperació es va arribar a les 14.000 visites.

Les exposicions temporals es fan en una sala gran, hi ha però una sala més petita on s'hi fan exposicions de «Memòria i Art», on s'hi exposen artistes contemporanis. Ara mateix hi ha exposat Miquel Duran, que sota el títol «Per si no tornem», mostra els exilis contemporanis, els desplaçats arreu del món degut a crisis humanitàries i migratòries, una exposició amb poques peces i molt punyents. També s'hi exposa en l'actualitat, en la sala temporal, una mostra sobre els còmics de l'època «L'exili del 1039 al còmic. Vinyetes a la frontera», orientada al jovent, amb la pretensió que a més de venir amb les escoles, la joventut vingui per propi peu.

Per què entres com a director del MUME?

Entro com a director perquè és un càrrec de confiança i pels mèrits vinculats. Si bé vaig ser militant d'ERC durant uns

anys, és el 2021 quan la consellera Lourdes Ciuró de Junts em proposà per al càrrec de director del Museu Memorial de l'Exili. Ara, el gener de 2023, el Govern de la Generalitat m'ha cessat com a director del MUME, a causa del canvi polític.

Creus que caldria un replantejament del sistema de càrrecs de confiança?

Amb la manera de fer que hi ha ara per ara, afecta greument a l'àmbit de gestió i a la dificultat de dur a terme projectes de llarga durada. No hi ha cap problema amb els càrrecs de confiança, però caldria una certa continuïtat en els projectes. En aquesta institució, el MUME, programar una exposició pot trigar entre 1 i 2 anys i l'exposició pot quedar en via morta si es produeix un canvi de direcció. Fet que és implacable pel museu mateix.

Personalment considero que les institucions culturals o museístiques no haurien d'estar sotmeses a tants canvis. Si imaginem que hi ha un canvi de govern en un any, hi ha una sèrie d'institucions que en poden quedar afectades. No és un tema de competència i potser s'haurien de valorar els mèrits tècnics i professionals. Hi ha altres països que no funcionen com aquí, com per exemple França.

Penso també, que en matèria de política de memòria democràtica hi ha prou confluències de parer entre els partits polítics com per permetre una entesa, a excepció de PP i Vox que aquests directament volen que es tanquin els museus i institucions que parlen de l'exili, entre els quals el MUME.

Al MUME li cal una certa estabilitat de caire directiu. El museu és plenament vigent, però li calen retocs, i especialment cal que sigui més conegut. És un museu molt digne, de primer nivell, i ens permet arribar a la històrica oculta que encara s'ha de reconèixer, com també permet recollir tot el llegat de l'exili.

En el cas del MUME, quines accions poden quedar estroncades?

Moltes, dependrà de la voluntat de la persona que es posi al capdavant. El desembre de 2022 es van commemorar els 15 anys del MUME i es volien fer durant tot l'any, fins al desembre de 2023, tot un seguit de renovacions. Hi havia la pretensió de mostrar i replantejar el museu. Per exemple, aquesta setmana s'havien incorporat projectors. No ben bé una proposta immersiva, però sí amb grans imatges sobre la gent que se n'anava a l'exili.

Per altra banda, ara mateix estàvem muntant una exposició sobre l'exili des de la perspectiva de gènere, ja que més enllà de la Maternitat d'Elna, la meitat de l'exili fou dona. A mitjans de març d'enguany 2023, hi havia programada una exposició temporal –se'n feien dues o tres a l'any– a càrrec de la comissionària Teresa Ferriz.

Altres projectes en dansa són els de Philippe Gaussoit, de fotografia d'època, sobre la retirada de l'any 39, amb fotografies molt poc conegudes. I de cara al 2024, hi havia programat Francesc Abat, artista contemporani, molt compromès amb la memòria i la intenció era fer-la a la sala gran de les exposicions temporals.

Una altra exposició inicialment programada per l'any 24 de cara a la tardor, era la de Francesc d'Assís Galí. Una col·laboració amb el Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC). En Galí, pintor i pedagog, fou mestre de Miró i d'altres pintors catalans, i la intenció era que al MNAC s'hi mostraria tota la vida i obra, i la part de l'exili es mostraria al MUME.

Hi ha col·laboracions amb els altres museus sobre l'exili?

Ja existia d'abans un conveni amb altres museus i ara l'estàvem renovant amb la Catalunya del Nord i el Principat, de cara a demanar un ajut europeu per articular una promoció conjunta del territori sobre l'exili. A banda i banda de la ratlla de la frontera la intenció era marcar un itinerari amb

la Maternitat d'Elna, Ribesaltes, Argelers i la Jonquera.

Quin serà a partir d'ara el seu vincle amb el MUME?

No ho sé, com a mínim m'agradaria mantenir la possibilitat de continuar en el comitè científic i assessor. De fet, la recerca sobre l'exili és una línia forta de la meua feina i els meus estudis. Amb en Felip Soler vam escriure el llibre «Exilis» (2007), així com el meu escrit d'ingrés a l'Institut d'Estudis Catalans va ser precisament sobre l'exili antifranquista català, articles en revistes especialitzades i impulsor de llibres, etc. La meua vida acadèmica gira també al voltant de tot això.

Queda molta feina per fer. Amb o sense vincle amb el MUME, continuaré treballant. L'exili és una constant històrica, migracions forçades per raons polítiques i religioses, i com a tal fenomen universal mereix una atenció que actualment no té reconeguda a gaire llocs. Ara mateix hi ha l'exili d'Ucraïna, però també n'hi ha d'altres com els de Palestina o Síria. Per cert, vam fer una exposició petita, «La motxilla ucraïnesa» on s'hi explicava que per tal de fer una evacuació ràpida, tot havia de cabre en una motxilla, fet que contrasta amb les imatges de bestiar i matalassos del 39. Amb Marcel Dalmau, artista contemporani, vam fer imatges del que duïen les persones ucraïneses exiliades a dins de les motxilles: nines, contes per a infants i el menjar del gat. Aquest és un aspecte que no ha transcendit periodísticament, el que m'emporto? I que malauradament és molt impactant. Ser exiliat mai és ser un privilegiat, és marginal. Personalment vam acollir una família ucraïnesa i aquest contacte ens va permetre conèixer tota aquesta realitat de primera font, així com les fotos de les motxilles i sobretot els testimonis. La condició d'exiliat és molt dura, més que res perquè no és escollida. Forma part del que en diem les migracions forçades.